

שְׁלוֹם יְרוּשָׁלַיִם

ד. ה. ג'לסטון

היא, איך עשויה מדיניות-הכוח לצדף ולערבב קודש וחול ולהסתייע בהם לתכליתה. מיליונים של בני אירופה ואמריקה רגילים לראות את ירושלים כמורשתם המוסרית, אשר נסיבות הגיאוגרפיה וטוב-לבם של הנוצרים שיתפו בה את היהודי והערבי. זכותו של העולם להתערב בעניני עיר-הקודש אינה ענין לקיום הצדק בין עצומות היהודי והמוסלמי, אלא להקמת נאמנות על נכסים שיש ליהודים ול-מוסלמים זכויות מיוחדות בהם, אך שבסופו של השבון ראוי לו לנוצרי להיות חותך גורלם. מה מזור הדבר איפוא כי בשעה שהגיעו הדברים לידי כך, שהאחרון לתוכני הירושה הרוחנית הביא את עיר-הקודש במצור, הושארה הגנתה ליהודים בלבד. הדבר היה מזור כל-כך, עד שבמידת מה הצדיק הערכה מחודשת של התביעות לעיר הקודש, אפילו מבחינה רוחנית. שמא תפיסת-מרובה היא לומר שהפצצת העיר ותושביה היהודים בידי המוסלמים ביטלה בממש את תביעת המוסלמים להיות האפוסטרופסים היחידים לעיר ולאזרחיה. שמא תפיסת-מרובה היא לומר כי אדישות הנוצרים לגורל העיר ותושביה באותה שעה ביטלה בממש את תביעת הנוצרים לחתוך את עמדות ירושלים. שמא תפיסת-מרובה היא לומר שהיהודים, בגבורת הגנתם, אישרו וקיימו את אופיה היהודי של העיר ואת זכות היהודים לקבל לידיהם, בערובות מתאימות ליתר העמים והדתות, את השלטון החילוני עליה. הטענות הללו אולי קיצוניות הן, אך אין להתעלם מהן. ההפצצה, האדישות והגנת-הגבורה הן עובדות שמשמעותן הרוחנית כבירה. קרוב לשער, כי משמעות זו לא געלמה מעיני העולם המערבי. החיבה היתירה שנודעה להעמדת ירושלים בפיקוח בינ-לאומי במסיבי האומות המאוחדות בנובמבר דאשתקד, ודאי עוד נתחזקה. מן העתונות של ארצות כהולאנד והמדינות הסקאנדינאביות, ואף ממגמות המסתמנות בדעת-הקהל הבריטית והאמריקנית, אתה למד שהצעות ה"פוריין אופיס"-יברנאדוט לעשות את ירושלים לעיר ערבית אין להן תמיכה של ממש בעמי המערב. לפני המצור היה שויון-נפש בציבור. מי יהיה השליט בירושלים — דבר זה

ככל אשר תקרב בעית ישראל אל פתרונה, מבחינה בינ-לאומית, יימצא כי, בתמציתו של דבר, היא היא בעית ירושלים. עיר-הקודש והרי יהודה אפשר להם שיהיו בלתי תלויים בשפלה (אם גם יקשה הדבר מבחינה כלכלית) — אך השפלה אי אפשר לה שתהיה בלתי תלויה בעיר-הקודש והריה. "ישראל" אינו מושג טריטוריאלי גרידא; ולא יתכן שיהיה כן אפילו מטעמי גור-הזר. הרי זה מושג רוחני; ובזה כוחו בממש וגדולתו לעתיד; רוחני מבחינה זו שהגשמתו בהווה היא התחיבות מוסרית כלפי העבר ההיסטורי כשם שהיא התחיבות גשמית כלפי שארית ישראל וזרעה. ההתחייבות אינה ניתנת להקיים במדינה יהודית הנותנת יד לספרי-כריתות המדינתק אותה מקרן השפע וההשראה של האומה. וישנם טעמים ונימוקים פשוטים יותר. הרי הנימוק של 100,000 יהודים אשר גוננו על העיר בעמדם לבלי-יחה בפני הילות מצור. הם החזיקו מעמד בפני הפצצה חסרת-רחמים ובהחזיקם מעד מד העידו על נאמנותם ואישרו זכותם ותביעתם משנה אישור. והרי נימוק הדרך שנסללה באבק ובסלע, יומם ולילה, על מנת לקיים את הזיקה הגשמית בין ירושלים והשפלה. הרי נימוק הכלכלה; כי ירושלים היא עיר של חולין, ולא רק עיר הקודש, ורוב-רובם של תושביה צופים, מבחינה משקית, מערבה, ולא מזרחה. והרי הנימוק האסטרטגי. נימוק הבטחון הלאומי, שראוי לו להתקבל על הלב בעולם ההולך ומשעבד את שאר הנימוקים לנימוק הזה.

אך לא ההגיון והרגש יכריעו בשאלה זו; כי הדבר אשר הוא לפי שורת ההגיון כגבול ישראל או בהרי ירושלים אינו כלל וכלל לפי שורת ההגיון בלונדון, בוואשינגטון או ברומא. זיקתם הרוחנית של היהודים לירושלים היא בעיני העולם הנוצרי דבר ממדרגה שניה, לא לעומת זיקתה הרוחנית של הנצרות, אלא לעומת זכותה של הנצרות להיות הפוסקת האחרונה בנוגע למעמדה החילוני של העיר. זכות זו ודאי שמדינאי המערב לא יתבעו לעצמם בנוסח זה דוקא. הן זכות זו מקור יניקתה וסמכותה נתון באמנות עמי המערב; והעובדה שזכות זו נתבעת בתחומה של מדיניות-הכוח, אך עדות

לא ייטיבו לפסוק בו מהיהודים; והבריטים לא ייטיבו לפסוק בו מהערבים או מהיהודים.

בשאלה זו אולי תורנו דרך במידת־מה תגובת העולם על הכרזתה של ממשלת ישראל כי ירושלים תיחשב מעתה לשטח נכבש ישראלי ותהיה נתונה למרותו של מושל צבאי ישראלי. צעד זה של ממשלת ישראל היה בו מן התבונה, ולו גם לבדיקת דעת־הקהל העולמית בלבד; ואין להכחיש שדעת־הקהל קיבלה אותו בקלות־לב מפתיעה. דומה הדבר כאילו לא השגיחה בו כלל, במושב צירים באומות המאוחדות בלייק־סאכסס קידמוהו במשיכת כתפים; והיו חוגים אשר ציפו כי אחריו תבוא מיד הודעה מתל־אביב התובעת את העיר לישראל. אילו באה התביעה בצורה ישירה, ולא בצורה הבלתי מחייבת שניתנה לה, ספק אם היה בה כדי להפריע את שלות־נפשה של מועצת הבטחון או כדי להפתיע את העתונות והציבור במערב.

דומה הדבר כעובדה, שמחוץ ללונדון, לזתיקן וגם, כמובן, מחוץ למדינות הערביות, אפשר לה לדעת־הקהל המדינית להתפייס לרעיון כי ירושלים תשולב במדינה היהודית וכי פרוד דור יהודי נאות מבחינת הבטחון יקום בין עיר־הקודש והשפלה. אך דעת־קהל זו נתונה לחץ קשה מצד בעלי־דבר ובעלי־תריסים ועוטי מעילי־כהונה למיניהם, ונוטה היא, לפיכך, לחוש לה מפלט בחוסר־החלטה ובמאמצים המכוונים רק לדבר אחד: למנוע מצב שבו תהייה הממשלות בעל כרחן, ובאמצעות או"מ, אנוסות לגלות דרכן ואף לנקוט פעולה הכרוכה בשימוש כוח־הזרוע. יש דבר אחד שכל חבר מערבי באומות המאוחדות שקוד להמנע ממנו — היא הבחירה בין הצורך לשלוח חיילים לשם כפיית החלטות בין־לאומיות על ארץ־ישראל ובין הסיי־רוב בפך מלא ובפומבי לעשות כן — שהרי דבר זה יכשיר את הקרקע ל"מעשה עשוי" שהצלחתו מיבטחת ועם זה ימנע את הכרתו המשפטית לאחר מעשה.

אחד האינטרסים המבקשים לנעול דלת בפני היהודים לשלטון ירושלים הוא זה המיוצג בכנסיה הקתולית, האנגליקנית והאמריקנית הבי־שופית — שלושה כוחות מן המשפיעים ביותר במדיניות המערב. כל שלשתם מעדיפים פתרון בין־לאומי, אך קרוב לשער שהקתולים והאנגלי־קנים יהיו מוכנים לסמוך ידיהם גם על פתרון ערבי. הכנסיה הקתולית, בדרך כלל, ראוה ימים טובים עם האיטלאם, בתקופה העותומאנית היו

לא היה נראה בעל השיבות יתירה, כל זמן שהמערב היה בטוח בוכייותיו הדתיות ובאדנותו שבעקפיין. סייג זה — קיום האדנות בעקפיין בידי המערב — פסל מלכתחילה את היהודים והניח את הכרירה בין שלטון ערבי לנאמנות בין־לאומית. אחרי המצור נתמעטו הסידיה של הצעת השלטון הערבי על ירושלים, ביחוד באמריקה, בארצות השפלה ובסקאנדינאביה; טעמה תפל גם בפי דעת־הקהל הבריטית, שלא היה לה משקל עד כאן, ואולם הקריילה נתרבו ונתעמקו למן 15 במאי. בבריטניה עדיין אין רוצים להודות שהמדיניות הבריטית היתה מוט־עית ותמיכהה בתוקפנות הערבית מתועבת; אך יש ויש נקיפת לב והרגשה כי משהו אינו כשורה, משהו מתועב; וכי שטות היא לעשות דבר אשר ידגיש את הטעות ואת התועבה, רגש הבושה אינו מן הרגשות שגורמים הנאה לבריטים. לפיכך הצעת המעמד הבין־לאומי לירושלים היא מן הסתם עדיין הפתרון המקובל ביותר על דעת־הקהל במערב. אך בחוגים אובייקטיביים מבינים את הקשיים שבדרכה של הצעה זו ומודים שכמה מהם אין להתגבר עליהם, אך אפילו נאמנות בין־לאומית חסרת־ממש, והרסנית בסופה, מעין שלטון־עולם מבודד, שלטון של צל, נוהה לרבים במערב יותר מכל פתרון אחר. צורת שלטון זו תוציא את ירושלים מן הזירה הבין־לאומית ולא תציגה לעין כל כמופת ראשון לשלטון עולמי. היא תהיה פורה בתוצאותיה ממש כתכניתו הפאחטיט של מר די ראניץ להפוך את ירושלים למקלט של הצלב האדום, ואכן, בעיקרו של הדבר, הן זה הדבר שהמערב חפץ בו, בוהר הוא לראות את ירושלים כפינת־התבודדות דתית, שאין לה דבר עם בעיות אסטרטגיה, מדיניות, כלכלה ושאר הגורמים שע־ליהם עומד יומו ולילו של אדם כיום. דבר זה יהפוך את עיר־הקודש לבית־קברות עמוס עג־קטורת? אין בכך כלום, ובלבד שייגעל הדיון בבעיה זו; ובלבד שתיגעל הדלת בפני היהודים, אם הלב נוקף ושוב אינו נוטה לברך על התכנית שתהפוך את ירושלים לעיר ערבית, הרי הקינאה ומשפט־הקדם עדיין עושים למנוע הפיכתה לעיר יהודית, והשאלה היא אם הקינאה ומשפט־הקדם כוחם גדול כדי לחרוץ גורלה של ירושלים יהודית לשבט, לפי שעה פועלים הם בעוז כנגד נסיון הפתרון היהודי, אם יוסיפו לפעול, ואם יוכלו לפעול במכריע, לנוכח "מעשה עשוי" של היהודים, דבר זה קשה לפסוק בו, הערבים

לא אמרנו עדיין אלא חצי-דבר על חלקה של מדיניות-הכוח בכל החלטה בין-לאומית על דבר עיר-הקודש. הלא ברור הדבר שירושלים כשלעצמה אינה חלק בלתי-נפרד מספירת-ההשפעה של איזו מעצמה שהיא במזרח התיכון. העיר וההרים סביב לה אין בהם כדי לספק שדות-העופה או בסיסי-הספקה בממדים הדרושים למלחמה מודרנית או לאזורי-בטחון מקדמים. חלקה של ירושלים במשחק המעצמות באזור-העולם זה הוא חלקו של נושא-מיקוח. ירושלים, שמע מנה, עומדת למכירה. הרי שיש מקום להאשים את בריטניה ואת אמריקה, אלה שני עמודי התווך של החברה הנוצרית במערב, ששתיהן, זו בפעילות וזו בהסכמה שבשתיקה, עמדו לסחור ולמכור את ירושלים תמורת זכויות בממלכה הערבית אשר בירתה, אם יעלה המקח יפה, ודאי תעבור לעיר הקודש.

ירושלים כשלעצמה אינה חשובה ביותר לבריטניה, אך חשובה מאד למלך עבדאללה, אשר קרנו בעולם המוסלמי תעלה מעלה מעלה אם יצליח לעקור מושבו מעיר-מרכז נטולת-משמעות אל העיר אשר היא שלישית לקדושה באסלאם, ושמתחנת ערכה הרוחני הבין-לאומי לא תשוויה לה גם מכה גם מדינה, החליפות, אילו נשא נפשו אליה, היא מליצה ריקה ברבת-עמוק, אך אינה מחוסרת-אחיזה בירושלים. שאי-פתו להיות השליט על סוריה רבתי היא אולי חלום בעבר-הירדן, אך עשויה לקרום עור וגיי-דים בעיר-הקודש. כל עוד ירושלים נחשבת למתנה שברשותן ובסמכותן של מעצמות המערב לתת, הריהו בגדר שלמון יקר-ערך שמרצונן לא תהיינה נוטות להפקידו בידי הצדק סתם, ולא כל שכן בידי הכרעתם ההדדית של היהודים. אילו היה הענין מסודר למשרד החוץ הבריטי ולמחלקת המדינה בווינגטון, ולהם בלבד, אולי היה מקום לבוא ולטעון ולהתדיין עם מעצמות המערב, אך כמה וכמה סימנים מעידים שגורל ירושלים, כגורל הנגב, במידה שבריטניה ואמריקה נוגעות בדבר, מסור בידי המטות הראשיים שנעשו הפוסקים האחרונים במדיניות-החוץ של שתי הארצות. מלבד ערכה של ירושלים כשלמון במיקוחם בדבר זכויות אסטרטגיות במזרח אזור, יש מקום להניח כי גם שנאת-ישראל המסורתית של רבים מאנשי-הצבא במערב גורמת. ירושלים היא מסוג הבעיות אשר החייל שאומנותו בכך עשוי לנהוג בהן במרי ובקשיות עורף; ושהוא עשוי לטעון בהן שלא רק ענינה האסטרטגי של ארצה, אלא גם כבודו הוא כרוך

לה זכויות-יתר רבות בארץ-ישראל וזכויות אלו הסתעפו הרחק מעבר למקומות הקדושים — לתחום המיסינגי, התרבותי והכלכלי; ואין ספק כי כנסייה זו תראה את מעמדה עתיד-הזכויות צפוי לסכנה מצד מדינה יהודית אשר תכיל את עיר הקודש ושאר מקומות קדושים. מעמדה לא יהיה קל גם במישור בין-לאומי שבו האינטרסים הפרוטסטנטיים, ואולי גם אינטרסים מזרח-איררי פנים, יהיו שויי-מעלה לאינטרסים הקתוליים. מכאן מוסברת החיבה היתרה הנודעת בחוגי הוויקינג לפתרון ערבי של בעית ירושלים; וחיבת הוויקינג פירושה ממילא חיבתן של מדינות מסוימות באמריקה הלאטינית ושל אינטרסים בעלי-השפעה בארצות-הברית, בארצות השפלה ובצרפת. האינטרסים הללו יופיעו, יש לשער, ברב-פעלהנות במושבי האסיפה הכללית של האומות המאוחדות בפאריס. הם כבר פתחו במסע-תעמולה שכוונתו לשכנע את שלומי אמוני הכנסיות והכיתות הנוצריות למיניהן, כי יש בישראל יחס זלזול כלפי הכנסיות ומוסדותיהן וכלפי קדשי הנצרות בארץ-ישראל; וכי ממשלת ישראל, שאין לה אלוה, מתכוונת לנקוט קו של הררמה לאחר שהמדינה תהיה מעוטרת בעצמ-אותה וריבונותה כחוק. מטרת מסע-התעמולה היא למנוע, במידת האפשר, את קבלת ישראל לחברות באומות המאוחדות, ומכל מקום להבטיח שירושלים לא תהיה ליהודים. אינטרסים אלה יש להביא במנין, שלא כנפט, האינטרס הקבוע האחר, יש בהם כדי לעשות רושם על המונים רבים ולהשפיע על בחירות פרלמנטריות.

לעומת זאת, דעת-הקהל הפרוטסטנטית באמריקה, בהולנד ובסקאנדינאווייה, דומה, מתנגדת לחלוטין לפתרון ערבי ונוהגת בקורת מושכלת בתכנית הבין-לאומית. סיכוי מתקבל על הדעת הוא שחטיבה זו בדעת-הקהל תסמוך ידיה על הכללת ירושלים במדינה יהודית ולא תערער ערעור חזק אם הכללה זו תוגשם על ידי פעולה יהודית הדי-צודדית. דא עקא שבשאלה זו אין קולה נשמע ברמה אף אין היא מגלה נטייה לגלות השפעתה ויכלתה. כללו של ענין התגובה הבין-לאומית הוא שמחוץ לרוסיה הסובייטית וידידיה, הללו שתומכים בפתרון יהודי לבעית ירושלים אינם מוכנים לעשות הרבה למען הדבר הזה, ואלה שמתנגדים לפתרון יהודי מוכינים לעשות ככל אשר בידם — וידם רב להם. כל היוצא מדברינו בא ללמד על עובדה פשוטה: אם ליהודים תהיה ירושלים, רק בזכות היהודים תהיה זאת.

טריז של סכנה מצד שלטון האשמי חדש והוקפני שישתרע מן החדקל לדמשק וכולו עורג לים. מכל מקום הצבת קריהגבול בתוך הוצות ירושלים תכפיל ותשלש את סכנות התקלה וההתנגשות אף תפתח פתח למריבה ולקינטור קשה מנשוא. הרי זה מן הפתרונות, שאם יתר קבל על דעת היהודים והערבים והממשלה הבריטית, יתמכו בו כמעט כל חברי האומות המאוחדות. וכמה מחברי א"מ יתמכו בו מטעם זה בלבד, שהפתרון עתיד במהרה לפתוח כר נרחב לסכסוכים, ובסופו של דבר, לפתוח מחדש את הדיון בבעית מעמדה של ארץ-ישראל כולה. וזאת לזכור, כי תהיינה מדינות אשר תכונה בישראל מתוך הכרה שקיומה של מדינת ישי-ראל יהיה אך קצרי-מים. כוונתן תהיה לפגום בה ולהטיל בה מומים מבחינה כלכלית, ולהמריץ, בשעת-הכושר, את הערבים לפתור את הבעיה היהודית פתרון סופי זה שנמצע עד כה בתבונתם ובגבורתם של יהודים מזוינים.

אין כל יסוד להניח שמוימתם תצליח בידם. יש יסוד מספיק להניח שלא תצליח. אך אם בשלב זה לא יעלה בידם לכוזב מהיהודים דריסת-רגל בירושלים, הרי יעמלו בפתרון-פשרה שיעלה בקנה אחד עם שאיפתם האחרונה. חבר נכבד במטה המתווך אמר זה לא כבר, כי יהיו אשר יהיו מעשי היהודים ותקפם, שום דבר לא יציל את מדינתם מידי הערבים מקץ שנה או שנתים, וכך דעתם של רבים בין האנשים רמי המעלה והמשרה. מוטב איפוא להיכון לקראת התכניות שעליהן נוסדו דעותיהם; ומן הראוי שירושלים תהיה אחת הנקודות המכריעות בתכונה זו. היתכן הדבר הזה בשעה שהמלך עבדאללה יושב בתוך החומות? אם לא יתכן הדבר, הרי אין שווה להניח את המלך עבדאללה שישב בתוך החומות.

וכיון שמנינו עובדות, הן זו העובדה העיקרית והאחרונה: קרית-רוח גדולה זו אהבה יהודים והם הראו לה אהבתם בקרבנם. עוז-לבם וחירוף-נפשם למות לא היו מעשה-כיבוש אלא אות-אמונה. הפרת ברית-אמונה זו כמוה כהפרת הברית עם עיר-הקודש עצמה ועם שכינתו ההיסטורית של ישראל. אלו השאלות הברורות והפשוטות אשר לפנינו, ובאותה פשטות ובהירות ראו אותן האנשים והנשים שנלחמו ועבדו ומתו בהוצות העיר. ובבהירות ובפשטות יש לראותן ולקיים את הציווי המקופל בהן, בלב סמוך וברוח נכונה.

בהן, וראה זה פלא, מעשה-עוול ליהודים לא יפגע בכבודו כלל; אך כבוד זה ייפגע מכל דבר שיוכל להתפרש כ"קישוח" הערבים. מוכן הוא, כמובן, לקפח את הערבים במקום אחר; אך לא למען היהודים ולהגנתם.

לכאורה, באות הנסיבות הללו ללמדנו, שהיהודי תקותו להקים את זכותו על ירושלים דלה מאד. אך אותן הנסיבות היה בהן כדי להראותנו לפני שנים עשר ירחים, כי דלה מאד תקות היהודי להקים זכותו באיזה חלק של ערך מאד מת ארץ-ישראל. מאז ועד היום ראינו מה בכוחם של אומץ-לב, יזמה ומנהג תבונה מדינית לפי עול; ואין כל טעם להניח שאומץ-לב, יזמה ומנהג תבונה מדינית לא יוכלו לחזור ולפעול כאשר פעלו גם במקרה ירושלים. מבחינה בין-לאומית, מעמד היהודים חזק רביתר משהיה ב-15 במאי או תיכף לאחריה. הרי הם אומה בתי-חורין ומדינה וחלק גדול מן העולם קיבל וקיים עובדות אלו. כאומה בתי-חורין וכמדינה, אשר התגוננו בהצלחה מפני שפעת קלגסים ויתרון כלי-זין, קנו יראת-כבוד זו שמזכים בה משום-מה ביתר רצון את יודעי-המלחמה משומרי-השלום. אויביהם עזים כשהיו אך ידידיהם הרהיבו עוז לגלות את לבם. הדבר אשר היה בגדר תביעה שאין לה סיכוי להתקבל הוא מעתה תביעה שיש מקום לדון בה. ירושלים היא תביעה זו שיש מקום לדון בה. ואם עתידה פעולה צבאית להכריע, בהכרח התנאים, בדיון זה ולהחיש תוצאות, כמצוות המדיניות שאדישות העולם ותוקפנות הערבים כפו על מדינת ישראל ככ"ט בנובמבר ואילך, הרי קרוב להניח, שהבנין בנוהו מוימות מדיניות-אסטרטגיות, אינטרסים של מגופולין, שנאה ומשפטים קדומים, יהזור ויהערער.

בחוגים מסוימים באומות המאוחדות וברושינגטון יש חסידים רבים להצעת-פשרה אשר תתן את ירושלים החדשה למדינת ישראל, ואת העיר העתיקה תתן כמושב ערבי נכבד אשר יחור בר לממלכת עבר-הירדן המורחבת. מכמה בחינות הרי זה מוצא קל. הדבר עשוי אולי להניח אפילו דעתו של עבדאללה שמשוש הפצו הוא להיות מלך וכהן מקודש בקדושת אל קודס. ואילו היה זה הכל, אפשר והיו אף היהודים משלימים למעין קרית-חתיקן בין-דתית בשכנור תם, שמלך מוסלמי תופף עליה. אך עבדאללה בעיר העתיקה — כלום פירושו הרחבת מלכות המדבר עד חומות ירושלים ועיסור מלכה במעין עטרת אפיפיר? הלא אפשר שתהיה זו בבחינת